

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי דיטר

גליון מס' 205

מסכת עבודה זרה מ"ה-נ"א

בס"ד, כ"ה ניסן תשס"ג

השבוע בגליון

- יש או אין דיחוי אצל מצוות, הנידון והשכלותיו
- קטן שבשבת הפך לגדול
- דיני השבת מתחדשים בכל רגע
- קיום מצוות "הבדלה" לאחר הלווית המת
- בין גבינה "כשרה" לגבינת "מהדרין"

- מותר להעמיד גוי על טעותו
- מדוע מברכים על הדלקת נרות שבת
- שני חלקים במצוות הדלקת נרות

- ציור הירח השמש והכוכבים
- ציור גרמי השמים בגן ילדים
- ציור שמש ללא קרניים
- לימוד תורה לנוכרים, מתי מותר ומתי אסור
- כשהיהודי "מורשה" לגוי ללמוד תורה

דבר העורך

מסיפורי הקוראים - לקט מס' 2

שוב, קוראים יקרים, לפניכם לקט סיפורים מרתקים פרי עטם של הקוראים. הפעם בחרנו להציג בפניכם שני מעשים ארוכים, מרתקים, כל אחד בתחומו הוא, מלאי רגש יהודי חם ושופע אהבת תורה כנה ויראת שמים עמוקה.

א אידישע מאמא

לכבוד מערכת הדף היומי. איני יודע לנסח מכתבים, ולכן אבקשכם לנסח את סיפורי בצורה הראויה, וכמובן, מותר לכם לקצר כאוות נפשכם. ידעתי שאם אחכה עד שאנסח, לא ייצא המכתב לאור, לכן כתבתי בלי הרבה בדיקה. **כך פותח** את מכתבי יהודי המבקש לכנותו ר.ל. ושמו שמור במערכת. למען האמת, התנצלתי מיותרת, משום שמכתבו די רוטט, והרי הוא לפניכם ככתבו וכלשונו, כמעט. **מעולם לא** חשבתי לספר את סיפורי. אולם, לאחר שראיתי את ההתרגשות שאחזה בני אדם רבים מהסיפור שסופר על ההשפעה של משפחת האלמנה והיתומים (גליון 200), חשבתי לעצמי, שמה אני מונע מהציבור להשפיע דומה. אי אפשר לתאר את גודל החשיבות של סיפורים כאלו על בני אדם, ואפילו אם אחד בלבד יתחזק מכך, והיה זה שכרי.

לפני שנים אחדות הלכה אימי ע"ה לעולמה בשבת קודש. מאז לידותי החדירה בנו אהבת תורה בדרכים שונות. אחד מהם היה, שבאופן עקרוני לא היתה דורשת מהבנים לעזור לה בעבודות הבית אם בזמן הזה יכולים היו ללמוד, כך שלפעמים היינו מנצלים את זה... היא החדירה בנו, כי עדוף לה שאנחנו נלמד מאשר נעזור לה. כמובן, שבזמן הפנוי, צריכים לישא בעול, אבל היא מעולם לא רצתה שתהיה עבודה קבועה המוטלת על הבנים, שהרי יכול להיות שילמדו במקום זה ואם תהיה להם עבודה קבועה, אזי לא ילמדו. זוהי השקפת חיים.

כך חדרה בנו ההכרה, שהיא מוכנה לעשות הכל, אפילו בימים הכי קשים, העיקר שנלך ללמוד. מכאן אותה הכרה שלחה את אבינו יבדל לחיים ארוכים, תלמיד חכם ומתמיד, ללמוד במקום רחוק, שיכול היה לאפשר לו ללמוד בשקט, לאחר שהגיעה למסקנה, כי ייטיב לעשות אם ימשיך ללמוד במקום לימודיו הקודם עם החברותא הוותיק שלו, על אף שזה גבל בהעדרות ממושכת מן הבית, פעמים אף ארבעה וחמישה חודשים ברציפות.

בפעם האחרונה שאבי היה אמור לנסוע, הגיעה

דף מג/א לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום

ציור הירח השמש והכוכבים

האם מותר לצייר את השמש? האם סמלו של אחד הבנקים בארצנו, המורכב מציור של חצי שמש, אינו נוגד את ההלכה? האם מותר לגנות לצייר את השמש ואת הירח עם ילדי הגן? שאלות אלו ועוד רבות אחרות נידונו בספרי הפוסקים, כאשר גמרתנו משמשת להם כמעין שופע של מקורות לנושא זה.

מבואר בסוגייתנו, שהפסוק "לא תעשון אתי", העוסק באיסור עבודה זרה, כולל גם איסור "לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום", כלומר, אסור ליצור דמויות של שמש, ירח, כוכבים, מלאכים ושאר צבא השמים. בהקשר לכך שואלת הגמרא, הלא בביתו של רבן גמליאל נשיא ישראל היתה טבלה ובה צורות שונות של הלבנה שהוצגה בפני עדים שבאו להעיד על ראיית מולד הלבנה, ושנועדה לבדוק את אמיתות דבריהם. נסקור להלן, אחדות מן התשובות המנויות בגמרתנו על שאלה זו, וניווכח בהלכות הרבות הנלמדות מכל אחת מהן.

אסור להשהות צורות גרמי השמים אף שלא נוצרו באיסור: לפי תירוץ אחד מן התיורוצים בגמרתנו, דמויות הירח שהחזיק בהן רבן גמליאל נעשו על ידי עובד כוכבים. ואף שמדובר באיסור לאדם להשהות בביתו כל דמות של אחד מגרמי השמים, שמא יחשדוהו שהוא עובד אלילים, מכל מקום, חשד זה אינו קיים במקום שמצויים בו בני אדם רבים, וביתו של רבן גמליאל נחשב כמקום ציבורי, מאחר שרבים באים אליו. מכאן למדו, שאסור לאדם להשהות בביתו צורות אלו, אף שלא נוצרו על ידו באיסור. [ראוי לציין את הסברו של הגר"א (ס"ק כ"א) בדעת הרמב"ם, שאין איסור שהיה אלא בציורי אדם ולא בשאר הצורות, עיי"ש].

ציורים בגן ילדים: לפי תירוץ נוסף בגמרא, מאחר שהצורות האלו נועדו לצורך לימוד, אין איסור בדבר. מכאן, נפסק להלכה (נשולחן ערוך יו"ד סי' קמ"א סעי' ד') "ואם הם להתלמד, להבין ולהורות, כולן מותרות". לצורך לימוד, מוסיף הש"ך (שם ס"ק כ"ו), לא זו בלבד שאין איסור להשהותן, אלא אף מותר ליצור אותן. עם זאת, מצוין ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' קכ"ח), כי היתר זה אינו אלא לצורך לימוד תורה, אך לא לצורך לימוד אומנות הפיסול. נציין, כי כל האמור לעיל מתייחס לעשיית צורת חמה או צורת לבנה, בולטת או שוקעת. אולם, נחלקו הפוסקים, אם יש איסור בציור בלבד, שאינו בולט ואינו שוקע (יו"ד סי' קמ"א ב"דרכי משה" ס"ק ה', ט"ז ס"ק י"ג, ב"נקודות הכסף" שם, וב"פתחי תשובה" ס"ק ו'). בהקשר לכך כתב הגר"ש וואזנר שליט"א (שו"ת "שבת הלוי" ח"ז סי' קל"ד), כי לכל הדעות, מותר לצייר לילדים את גרמי השמים, ואף לעשות צורות שלהם, בעת לימוד פרשת בראשית העוסקת בבריאת השמש, הירח והכוכבים או לצורך לימוד פרשת וישב, בה מתואר חלוס יוסף הצדיק.

ההבדל בין השמש לבין הירח: כאשר נעניי בסוגייתנו, נבחין בדבר מעניין. הלא רבן גמליאל החזיק טבלה זו שבה צורת הירח כדי להראותה לפני העדים שבאו להעיד על מולד הלבנה. מאחר שבתחילת החודש הירח מופיע בצורת חרמש, כנראה שגם בטבלה זו היו צורות שונות בדמותה של הלבנה הראשית החודש, ולא הופיעו בה דמויות של ירח מלא. למרות זאת, הקשתה הגמרא, כיצד רשאי היה רבן גמליאל ליצור דמויות אלו ולהחזיקן ברשותו, ולכאורה, מקושיה זו ניתן להסיק, כי גם חלק מן השמש אין לצייר. אולם, סברה יפה כתב הגר"ש וואזנר שליט"א (שם), להבדיל בין השמש לירח. אמנם הירח עגול הוא, אך במרבית החודש אין הוא נגלה לעינינו כי אם באופן חלקי. לעומת זאת, השמש נגלית במלוא הדרה בכל שעות היום, למעט בזמן הזריחה והשקיעה. מעתה, דווקא צורתה של ירח חלקי

לעילוי נשמת

הר"ר **ראובן גומבו** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל נלב"ע כ"ה אייר תשנ"ה
ומרת **פראדל גיטל גומבו** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע כ"ה ניסן תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר שמואל
יצחק גומבו ומשפ' שיחיו-ארה"ב

לעילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע כ"ח ניסן תשי"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו-ת"א

לעילוי נשמת

אבינו סבנו הר"ר **שלמה אלימלך שורץ** ז"ל
ב"ר משה ז"ל נלב"ע כ"ח ניסן תשנ"א
איש תמים וישר דרך ביקר חולים במסירתו
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר **משה שורץ** ומשפ' שיחיו פ"ת

אסורה, שכן, כך רגילים בני אדם לראותו, אך צורת שמש חלקית אינה אסורה. לפיכך, מותר לצייר את השמש בעת זריחתה ובעת שקיעתה, או כאשר חלקים ממנה מוסתרים על ידי עננים, וסמלו של הבנק המורכב מציור של חצי שמש, כמו גם בתי מסחר אחרים המשלבים את השמש בסמלם המסחרי, אינו סותר את ההלכה.

ציור שמש ללא קרניים: יש לציין, כי האיסור ליצור את דמותה של השמש תקף, רק כאשר היצירה מושלמת וכוללת את קרני השמש. זאת, מדיוק המהירא"ץ (שו"ת יו"ד סי' פ"ג) מגמרתנו, האוסרת על יצירת "תחמה" ולא כתבה באופן סתמי, עיגול. היינו, רק יצירה הדומה מאד לתחמה האמיתית אסורה, ולא עיגול בעלמא (עיי' "מנחת חינוך" מצווה ל"ט, ו"דברי מלכאל" ח"ג סי' נ"ח).

דף מד/ב אני לא באתי בגבולה

לימוד תורה לנוכרים, מתי מותר ומתי אסור

לומדי הגמרא כבר מזהים את צורת הכפתור הזעיר, שלעיתים מסתתרת בין שורות הגמרא ומפנה את המעיין בה ל"גליון הש"ס" של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, המודפס בשולי העמוד.

כשהיהודי "מורשה" לגוי ללמוד תורה: בסוגייתנו, הגרע"א מפנה את הלומד, לעיין בספר "טורי אבן" מסכת חגיגה (ג/א), השואל את השאלה הבאה: בגמרא (שם) מבואר, כי אסור ליהודי ללמד תורה את הנוכרי, שנאמר (תהילים קמז/ט-כ) "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל. לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום". בעלי התוספות (שם ד"ה "אין מוסרי") תמהים, מה הצורך בהטלת איסור מיוחד על היהודי ללמד תורה את הגוי, הלא כבר אמר רבי יוחנן (סנהדרין נ"ט/א), כי "עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה", וממילא, אסור ליהודי ללמדו תורה משום שאם יעשה כן יעבור על (ויקרא יט/ד) "ולפני עור לא תתן מכשל" [עיי' מה שתי' התוס']. בעל ה"טורי אבן" מתרץ זאת, על פי הפסוק אותו מציין רבי יוחנן כהוכחה לדבריו שהנוכרי אינו רשאי לעסוק בתורה, שנאמר (דברים לז/ד) "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", ואין הגוי רשאי לגזול את התורה שניתנה ליהודים (סנהדרין, שם). מעתה, כאשר היהודי מלמדו תורה, אין הגוי גוזל מאומה, שהרי היהודי נותן לו רשות לכך... לפיכך, יש צורך באיסור מיוחד על היהודי ללמד תורה את הנוכרי.

ככלות הכול, מקשה ה"טורי אבן", הרי מסופר בגמרתנו שרבן גמליאל הסביר לפרוקלוס בן פלוספוס הנכרי, את ההיתר לשהייתו בבית המרחץ שעמד בחצר עבודת כוכבים, כאשר בתשובתו הוא שילב דברים שיש בהם משום לימוד תורה, והלא בכך הוא עבר על ציווי התורה "ולפני עור לא תתן מכשל".

אין זאת, מחדש בעל ה"טורי אבן", אלא שהאיסור המוטל על יהודי ללמד תורה את הנוכרי הוא מדרבנן בלבד, אשר לא גזרו על לימוד ארעי, כאשר הדבר נדרש מפני דרכי שלום [עיי' שמשאר בצ"ע למ"ד שהאיסור הוא מוחלט ונלמד מ"מאורסה"].

יהודי אחד אינו יכול לוותר על הירושה של כולם: אלא, שה"שפת אמת" זצ"ל תמה על יסוד חידושו של בעל "טורי אבן", כי לולא האיסור המיוחד המוטל על יהודי ללמד תורה לנוכרי, אין הנוכרי גוזל את ירושת היהודים כאשר יהודי מלמדו, שהרי היהודי, הירש בכבודו ובעצמו, מאפשר לו ליהנות מן התורה. הלא התורה, שואל ה"שפת אמת", ירושה היא של עם ישראל כולו. כיצד אם כן, רשאי אחד הירשים לבדו לחלקה לאחרים?

מותר להעמיד גוי על טעותו: לפיכך, הוא מתרץ, כי אומנם, אין רשות ליהודי ללמד תורה את הנוכרי, אך רשאי יהודי גם רשאי להעמיד נוכרי על טעותו. כלומר, כאשר הנוכרי יודע פסוק מסוים, אך הוא טועה בפירושו, רשאי היהודי להעמידו על טעותו, וכן נהג רבן גמליאל כמובא במשנתנו.

בהקשר לכך, נציין את דברי הרמב"ם (בתשובותיו, מהדורת בלאו סי' קמ"ט חובא בספר הליקוטים רמב"ם מהדורת פרנקל, הל' מלכים פ"ה הל' ט'), החשובים מאד בימינו, כאשר יהודים רבים באירופה ובאמריקה חיים בסביבה נוצרית. הרמב"ם פוסק, ש"מותר ללמד המצוות לנוצרים ולמושכס אל דתינו", כלומר, מותר להבהיר להם את האמת שבתורה, ולהסיר מלבם את העלילות שבדו על דתנו, ולעומת זאת, "אין מותר דבר זה לישמעאלים". זאת, מאחר שהישמעאלים אינם מאמינים שתורתנו מן השמים, ולפיכך, כאשר הם ילמדו את התורה, כל אי הבנה מצידם תודגש על ידם כתגלית כי התורה אינה אמת, ועל ידי כך גם יהודים עלולים לטעות בהבלים אלו. לעומתם, "הערלים", הלא אלו הנוצרים שאינם נימולים, "מאמינים בנוסח התורה שלא נשתנה, ורק מגלים בה פנים בפירושם הנפסד... ואם יעמידום על הפירוש הנכון, אפשר שיחזרו".

מן הראוי לציין, כי לדעת אחרונים רבים, איסור לימוד התורה לנוכרי מתייחס לתורה שבעל פה, אשר כפי ששמה מעיד עליה, נמסרה מפה לאוזן, לעומת התורה שכתב שניתנה בצורה גלויה לכל (עיי' "אהבת יהונתן", בהפסרת בשלח, שו"ת "יהודה יעלה" או"ח סי' ד', שו"ת "משיב דבר" יו"ד סי' ע"ז, ו"אור ושמש" תחילת פרשת חוקת).

לימוד "אלף בית" לנוכרי: נסכים בהלכה נוספת הקשורה לנושא זה, ולפיה, גוי אשר אסור ללמדו תורה, אף את אותיות ה"אלף בית" אין ללמדו! (ספר חסידים רל"ח, ומקור דבר זה כבר בזהר אחרי מות דף ע"א).

דף מז/א כסהו הרוח חייב לכסות

מדוע מברכים על הדלקת נרות שבת

יש מן הראשונים (עיי' תוס' שבת כה/ב ד"ה "חובה", ו"טורי אבן" סי' רס"ג) הסוברים, כי אין לברך על הדלקת הנרות בערב שבת, מאחר שלדעתם, אדם שבביתו דולקים נרות בערב שבת, אינו מצווה לכבותם ולהדליקם שנית לכבוד השבת. מוכח, אפוא, כי אין כל מצווה בהדלקה עצמה של הנרות, אלא בעצם היותם דולקים בליל שבת קודש, ולפיכך, אין לברך על הדלקתם.

המעין בספרי ראשונים אחרים, מוצא עצמו תמה נוכח העובדה, כי מחד גיסא, הם מסכימים, כי עיקר המצווה של נרות שבת קודש אינה בעצם פעולת ההדלקה, אך מאידך גיסא הם חולקים וסוברים, כי אדם שבביתו דולקים נרות בערב שבת, מצווה לכבותם ולהדליקם שנית. בסתירה זו ובפתרונה המעניין, נתמקד בשורות הבאות.

סתירה זו בולטת במיוחד בדברי רבינו תם (שם). בהתייחסו לשיטתם של הסוברים, כי אין

כל המשפחה לשובת בביתנו, ולהיפרד ממנו, משום שלמחרת, ביום ראשון, הוא התכוון לטוס. היה זה בחורף, שבו הלילות ארוכים, ובאותה תקופה היה לי חבורתא בליל שבת, והיינו עושים "משמרי", כלומר, לומדים כל הלילה ברציפות, וממשיכים ללמוד אחרי תפילת וויתקין. מרץ היה לנו, הרבה. בידועי את אהבת התורה של אימי, שאלתי אותה אם גם עלי להשאר ולשובת בביתנו לכבוד אבי, או שעלי לנסוע בחזרה לשיבה ולא להפסיד את סדרי הלימוד.

מיד, אמרה לי: "סע בני לשיבה. זה הוא כבודו של אביך, מה גם, שהיום, ביום שיש התראת עמו. לך לך בני ללמוד תורה".

בשבת, בשעה שמונה בבוקר, למדתי תורה בשקיקה לאחר תפילת וויתקין, ובאותה שעה השיבה אימי את נשמתה לגנוי מרומים. בזכות אהבת התורה שלה, שלא ידעה גבולות, היא זכתה שבה ילמד תורה בשעה שהיא משיבה את נשמתה לכוך מחבבתה.

ברכת התורה

ר.ל.

יון צרפתי במבצר עתיק

המעשה הבא, אקטואלי ביותר לרגל הסוגיות אותן אנו לומדים בימים אלו, והעוסקות ביון נסך.

לכבוד מערכת מאורות הדף היומי.

מזכיר בזה סיפורי האישי.

אם נתתי חיזוק למאן דהוא, והיה זה שכרי.

א.ר.

נער יהודי צעיר הייתי, כאשר נשלחתי ללמוד בשיבה בצרפת. בגיל שבע עשרה בחרתי, בהמלצת מומחים, ללמוד את מקצוע ה"יינונתי". "יינון" הוא איש מקצוע בתחום ייצור היין, הטיפול וההבחנה בין זני הענבים וסוגי היין השונים, אומדן שוויים והערכת טיבם. כדי להיות "יינון" מקצועי, היה עלי ללמוד את המקצוע במשך שבע שנים, תוך לימוד מעשי בשטח, אחד היקבים הרבים הפזורים ברחבי צרפת. אך למותר לציין, כי כל היקבים היו בבעלות נוכרים, כך גם הפועלים שהועסקו בהם היו גויים צרפתיים מבטן ומלידה.

כז יצאתי, היישר מן הישיבה, להתמודדות חזיתית עם סביבה נוכרית מובהקת, מצויד במסר שצער במיוחד על ידי רבני הישיבה שבת למדתי: "לפתוח ספר פעם ביום", "שלא יעבור עליך יום בלי פתיחת ספר קודש", "לפחות פעם ביום". ואומנם, בנאמנות ובקפדנות שמרתי את שלימודי רבותי, ובכל יום פתחתי ספר קודש. חומש, גמרא, או אפילו סידור. העיקר - ספר קודש.

יום אחד התקבלה הוראה מאת מנהלי היקב שבו התמחיתי, לארוז את ציוד היקב על כרעיו ועל קרבי. משאיות ענק עמדו בחצר היקב, מוכנות לבלוע אל קרבן את מכונת מילוי הבקבוקים, מכונת סגירת הבקבוקים, המשאבות, הצנורות, הבקבוקים ריקים, הפקקים והתוויות להדבקה על גבי הבקבוקים. **בשעת בוקר** מאוחרת הגיעו המשאיות לערי מוצר עתיק יומין, הבנוי על מדרון הר ומוקף כרם מטופח ביותר. בימים הקרובים התעודף לייצר יין מיוחד מענבי הבציר של הכרם הנדיר, אשר נודע באיכות טעמו.

Appilation Controlee. Remplier en Chateau.

למי שאינו מבין - "יין איכותי, תחת פיקוח". "ממולא במבצר". כך נרשם על גבי הבקבוקים. לא פחות ולא יותר.

המכונות נפרקו מן המשאיות וחוברו לחביות עתיקות שעמדו בחדרים אפלים המסוכים לחצר המבצר. המבצר, שאיש לא התגורר בו מאז המהפכה הצרפתית לפני כמאתיים שנה, החל רוחש המולה קולנית של מכונות שאיבה, ועד מהרה הדחדו בו בחדוה צלילי הבקבוקים שהתחככו זה בזה, והתערבלו בקולות הזירוז הצהובים של מנהלי הצוות.

אה. ניחוח הכרם, ריח היין, אוויר ההרים המשכר, אוויר המבצר ותחושת העשייה הנמרצת של היקב, כל אחד מהם לבדו יש בו כדי להפחית רוח חיים רעננה בנפשו של האדם. צירופם של כל אלו ביחד למקום אחד, מסחרר את הראש. אפשר להשתכר מהנאה, בלי לשתות טיפת יין אחת.

לפתע, ללא הודעה מוקדמת, נפתחה דלת העץ הכבדה של המבצר. פתח עמד איכר מגושם, כמו פעם, בימיו הטובים של המבצר, נעול במגפיים ענקיות, שפם אדיר חוצה את פניו,

וחולצה מרופטת משתלשלת מכתפיו הגרמיות. הוא מפועלי הכרם, וברצונו לטעום מן היין, שכה עמל על גידול ענביו. פערות המכוונות הופסקה באחת לכבוד המאורע. כוסות הזכוכית המבריקות שנשלפו מאי שם, התמלאו חיש בין בין צלול, וברוב טקסיות וחגיגות כובד האיכר עובד האדמה, בלגימה הגונה מפועל דיו, תוך שעובדי היקב מצטרפים גם הם לטעימה שיש בה ממש.

בהגיע תורי לטעום, הסמקתי, אך בקול נמוך הסברתי: "אני מצטער, אינני יכול לשתות. אני יהודי". לא נעים להיות שונה.

הם הביטו בי רגע, אבל מיד הפנו את מבטם. למי היה זמן ליצור קצת מוזר. תוך מספר דקות חזרו הכל לעבודתם במרץ רב, כשהיין המתוק זוחל בורידיהם, מיטיב את רוחם וממרץ את שריריהם. עד... ששוב נפתחה הדלת. קבוצה קטנה של איכרים הצטדקה תוך הנפת כפות ידיים רחבות וחומות מאדמה, כי גם היא מעוניינת לטעום מן היין.

יין צרפתי. הצרפתי והיין, חד המה. פועלי היקב ומנהליהם לא סירבו. שוב הוכן מגש כוסות גדושי יין דך, ואני מצאתי את עצמי חוזר על אותן המילים: "אני מצטער, אינני יכול לשתות. אני יהודי".

עד שעות הצהריים הופסקה העבודה כחמש או שש פעמים לצורך לגימות יין של כל הנוכחים העליצים. פני כולם היו אדומים. שלהם מיון, ושלי ממבוכה. הם בלגיתם ואני בסירובי. יהודי בודד בין גויים סובאי יין.

גולת הכותרת של אותו יום עבודה מוצלח היתה, הזמנת כל הצוות המיומן והמסור, לארוחת צהריים טיפוסית - "פונדו". אל השולחן הובלה קדירה גדולה, מתחתיה הובערה אש קטנה, ברגע המדויק יד אומן הטילה לתוך הקדירה גבינה שמנה שהותכה מיידית, והכל החלו לטבול את פיתם בגבינה המהבילה.

אני, ישרתי בצד, ואכלתי פת שהבאתי מביתי. הם הזמינו אותי להצטרף אליהם, ומשסרבתי, הרימו גבה, נדו בראשם, והתלחשו ביניהם. לא אמרו לי מילה. זה היה הכי גרוע.

יום העבודה הסתיים, ואני, הלא הבטחתי לפתוח ספר קודש כל יום. שריתי את דרכי לתפילת מנחה וערבית. ראשי המה כמכונה ומחשבותי הצטלצלו כרעש הבקבוקים. "מה יהיה מחר, כיצד אהיה מסוגל לעבור השפלה נוספת?" לפתע, ניקרה בלבי מחשבה זדונית. ומה יקרה אם אטעם קצת מן היין, אם אוכל מעט מן הגבינה המותכת, מה יקרה? אה?

קשה להיות בודד. קשה מאד להיות בודד ושונה. כמעט בלתי אפשרי להיות בודד, שונה ומוזר. **נטלתי סידור** ליד. החלה תפילת שמונה עשרה. "וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו, כי קל-שומע תפילות ותחנון אתה..." "רבונו של עולם", בכיתי בצרפתית, "אין לי כוח לעמוד יותר בניסיון הזה, אינני מסוגל לכך, תשמרני שלא אפול מדרכי אבותי".

ביום המחרת חזרנו אל המבצר. העבודה החלה כסדרה, והנה, את אשר יגורתי בא. דלת העץ הכבדה של המבצר חרקה על צירה, פועלי הכרם הגיעו קבוצת פועלים נרגשים, שעוד לא טעמו מן היין.

חפנתי את ראשי ביד, מה יהא? להפתעתי, איש לא הגיש להם יין, מגש כוסות לא נשלף, המלאכה לא חדלה, והכל עבדו במלא התפוקה עד שעת הצהריים.

הגיעה עת ה"פונדו". באותו יום, כל אחד הוציא את הפת שהביא מביתו, הכל סעדו את ליבם במהירות, ושוב לעבודה. העמיסו ארגזים מלאים בקבוקים על המשאיות, ארוז את המכוונות על המשאיות. העבודה הסתיימה.

ראיתי בחוש, איך הקב"ה שמר עלי. נולדתי מחדש. לכל אחד יש אבא בשמים השומע את התפילה, גם אם היא בצרפתית! **לאחר מספר** שנים עליתי לארצנו הקדושה, וזכיתי לטעום מן היין העתיק, המשומר, הישן, נושן, הטוב ביותר בעולם, טעם התורה הקדושה, היקרה מפי.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה המתקת שיתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בפור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
.....

בברכת התורה העורך

לברך על הדלקת הנרות בערב שבת, מאחר שאין המצווה מתקיימת אלא בתוצאתה, הוא מוכיח להיפך מסוגייתנו, בה מבואר, כי אף על פי שמצווה לכסות דם של חיה או של עוף שנשחטו, אם התכסה דם זה על ידי הרוח, אין צריך להסיר את הכיסוי ולכסות את הדם שנית, מאחר שעיקר המצווה הוא תוצאתה, היינו, היותו של הדם מכוסה. מצווה זו, זהה היא למצוות הדלקת הנר בערב שבת, אשר עיקרה בתוצאתה, בהפצת אור הנר, ובכל זאת, המכסה את הדם מברך על מצווה זו אף על פי שעיקר המצווה אינו הכיסוי בפועל אלא היותו של הדם בלתי מגולה, וכן, יש לברך על הדלקת נר שבת, למרות שעיקר המצווה אינה ההדלקה עצמה אלא הפצת האור בשבת.

אולם, מיד לאחר מכן מוסיף רבינו תם וקובע, כי אדם שבביתו דולקים נרות לפני כניסת השבת, מצווה לכבותם ולהדליקם שנית. נשאלת השאלה, במה שונה מצוות הדלקת הנרות מדם שהתכסה על ידי הרוח שאין מצווה לגלותו ולכסותו שנית?

במצוות הדלקת נרות שני חלקים: הגרי"ז מבריסק זצ"ל מאיר את עיני הלומדים גם בנושא זה, כשהוא מבאר, כי במצוות הדלקת הנרות בערב שבת יש שני חלקים. א. מצוות עונג שבת, המחייבת את היהודי להאיר את ביתו בשבת ב. מצוות כבוד השבת, המחייבת את היהודי להתקין נרות מבעוד יום כדי לקבל את פני שבת המלכה ולכבדה לקראת בואה (עיי' רמב"ם הל' שבת פרק ל' הל' ב'). מעתה, יהודי שבביתו דולקים נרות מבעוד יום, חייב לכבותם ולהדליקם שנית, משום שלולא כן, לא יקיים את מצוות "כבוד השבת" (נחידושי הגר"ח על הש"ס סי' י"א בשם הגרי"ז. ועיי"ש שביאר באופן נפלא לפי"ז את דברי הרמב"ם).

דף מנ"א דחוי אצל מצות

יש דיחוי אצל מצוות או אין דיחוי אצל מצוות, הנידון והשלכותיו

נפסק להלכה (נשולחן ערוך יו"ד סי' שצ"ד סעי' ד'), כי כאשר יהודי הולך לבית עולמו, על שבעת קרוביו להתאבל עליו שבעה ימים, ולאחר מכן חלים עליהם דיני אבלות עד מלאות שלושים יום לפטירתו [1]. ונחלקו הראשונים, מה דינו של קטן שהפך לגדול בתקופת ה"שלושים". לדעת מהר"ם מרוטנבורג (הובא ברא"ש מו"ק פ"ג סי' צ"ח), עליו להתאבל על המת מרגע שנכנס לעול תורה ומצוות [2]. אולם, הרא"ש (שם) חולק עליו וסובר, כי מאחר שבשעת הפטירה היה הקטן פטור מן המצוות, לא חלה עליו מצוות אבילות ואין הוא צריך לנהוג בכל דיני אבילות. סוגייתנו העוסקת בנושא "יש דיחוי אצל מצוות או אין דיחוי אצל מצוות" תופסת מקום נרחב במחלוקת זו, כלהלן.

בהלכות קרבתות רווחת ההלכה, כי קרבן שנפסל זמנית להקרבה על גבי המזבח מסיבה כל שהיא, אין מקריבים אותו גם לאחר שהסיבה אשר בעטייה נפסל נמוגה. גמרתנו מסתפקת, אם הלכה זו גם נוהגת לגבי שאר מצוות התורה, כגון, לגבי לולב של עבודה זרה. לולב זה פסול לקיום מצוות נטילת לולב, אלא שיש לברר מה דינו של לולב זה לאחר שעובד האלילים זלזל בו וחדל מלהחשיבו כאליל ובכך הפקיע ממנו שם עבודה זרה. מצד אחד, מאחר שמעלה הלולב מותר בהנאה, גם מותר לקיים בו את מצוות נטילת הלולב. מצד שני, "יש דיחוי אצל מצוות", ומאחר שלולב זה נדחה בעבר מלשמש לקיום המצווה, הרי הוא נדחה עולמית. לדעת המהר"ם מרוטנבורג, ההלכה היא, "אין דיחוי אצל מצוות", ומותר להשתמש בלולב זה למצוות נטילת לולב. [3].

סוגייתנו עוסקת, איפוא, בחפץ שנדחה מקיום מצווה. ואילו המהר"ם מרוטנבורג והרא"ש נחלקו, מה דינו של אדם אשר נדחה מקיום מצווה. היינו, אותו קטן שבו אנו עוסקים, הרי נדחה מקיום מצוות האבילות בשעת הפטירה. לדעת מהר"ם מרוטנבורג (הובא ברא"ש מו"ק פ"ג סי' צ"ח), מאחר שנפסק כי "אין דיחוי אצל מצוות", עלינו להסיק, כי סילוקה של סיבת הדחייה מן המצווה, מאפשר לקיימה, ועל קטן זה חלה חובת האבילות עם כניסתו בעול תורה ומצוות. **קטן שבשבת הפך לגדול:** את הכרעתו חותם המהר"ם מרוטנבורג בראיה ניצחת לדבריו, מן הגמרא (יבמות ל"א) בה מבואר, כי קטן, שבשבת הפך לגדול על ידי הבאת "סימנים", חייב לקיים את מצוות השבת. הרי לנו, כי אף שבתחילת השבת היה זה דחוי מקיומה, חל עליו החיוב במלואו בהתפוגג דיחוי. [4].

יש הבדל בין חפץ שנדחה מקיום מצווה לאדם שנדחה ממנה: אולם, הרא"ש (שם), חולק עליו וסובר, כי אף אם אכן נקבעה ההלכה שאין דיחוי אצל מצוות [5] הרי שכן הדבר לגבי חפץ שנדחה מקיום המצווה, לא כן לגבי אדם שנדחה מקיום מצווה. שכן, כאשר אנו עוסקים בקטן האבל, הרי המיתה היא המחייבת את קרובי הנפטר במצוות אבילות, ומאחר שבשעת המיתה לא חלה המצווה על הקטן, היא נדחית מפניו ואין לחייבו בה לאחר שנהיה גדול, שכן, סיבת החיוב למצווה כבר אינה קיימת. לעומת זאת, סוגייתנו עוסקת בלולב אשר נדחה מקיום המצווה, אך היהודי, הלא מעולם לא נדחה הימנה, ועליו לבקש אחר לולב אחר כדי לקיים בו את המצווה. לפיכך, לגבי חפצים "אין דיחוי אצל מצוות".

דיני השבת אינם "מתמשכים" מכניסתה, אלא מתחדשים בכל רגע: ואילו את ראייתו של המהר"ם מרוטנבורג מן הקטן שהגדיל בשבת, דוחה הרא"ש בחילוק הבא. הלכות השבת אינם דינים "מתמשכים" מכניסת השבת, אלא חובה לקיימן בכל רגע ורגע, ואף מי ש"נפל" לתוך יום השבת, חייב מיד לנהוג כנדרש מיהודי בשבת. לעומת זאת, מצוות האבילות נובעת מרגע המיתה והקבורה, ומאחר שהאבל היה קטן בשעת המיתה, כלל לא חלו עליו דיני אבילות. הארכנו די, אך משהגענו עד הלום, לא נמנע מן הקוראים את השלב המעניין הבא של משא ומתן הלכתי מרתק זה.

קיום מצוות "הבדלה" לאחר הלוויית המת: כידוע, "אונן", היינו, מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקיום המצוות (בכרות י"ז). לפיכך, כאשר אדם נפטר בשבת, וקבורתו נערכת לאחר השבת, אין

1. בנו ובתו של הנפטר חייבים לנהוג דיני אבילות בכל השנה הראשונה לפטירתו. 2. כדין אדם שנדע לו על פטירתו קרובו בתוך ה"שלושים". 3. אף שבסוגייתנו נשאר הדבר בספק, לדעת המהר"ם"ם להלכה נפסק, שאין דיחוי, מכח הסוגיה במסכת סוכה לג"א ועוד. ועיי' תוד"ה "אשירה" בסוגיין משי"כ ליישב, ועיי' ביאור הגר"א או"ח סי' תרמ"ו סעי' ב' ובצ"ח סוכה לג"א שכי"ה דעת הרמב"ם להלכה שאין דיחוי במצוות. 4. בבית מדרשו התקשו, שהרי בשבת, מלבד המצווה לשבות יש איסור לאו וחובות מיתה על עשיית מלאכה, ובדחיית איסור לא עסקה הגמרא. 5. עיי"ש ברא"ש שפקפק גם בזה וכדעת בעלי התוס' שפעמים שיש דיחוי במצוות.

פנינים

דף מה/ב כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים

הטקטיקה הצבאית של נפוליאון

נפוליאון - אמר רבי בונים מפשיסחא - שינה את שיטת הלחימה שהיתה נהוגה עד ימיו. הלוחמה הישנה גרסה, שיש להלחם צעד אחר צעד - להתמודד במקום אחד עד כניעתו, ולאחר מכן לעבור למקום אחר. נפוליאון הנהיג דרך חדשה: צרים על עיר, משאירים שם כח צבאי, וביתניים עוברים להלחם גם במקום אחר.

מכאן, אמר, יש ללמוד כיצד לעבוד את ה'. אין לעמול על דבר אחד בלבד לאורך זמן, עד שהוא נקנה ונרכש. יש להתחיל במקום אחד, להעמיד משמר, ולהמשיך הלאה.

היה אמר האדמו"ר מגור זצ"ל בעל ה"אמרי אמת": הלא מפורש כן בסוגייתנו: "גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל, כיבוש א"י קודם לביעור ע"י". מגדעין, ממשיכים הלאה וכובשים, ורק אחר כך חוזרים אל העבודה הזרה ומבערין אותה באופן מוחלט...

שאל את ה"משיב" בדף היומי

מטובי מניחי השערים ישמחו לענות לך	03-570-80-33
מטובי מניחי השערים ישמחו לענות לך	064-207850
מטובי מניחי השערים ישמחו לענות לך	053-977141
מטובי מניחי השערים ישמחו לענות לך	054-977141
מטובי מניחי השערים ישמחו לענות לך	056-731111

משיב"י הדף" 03-6187254 053-977141

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגיליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218 ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850 לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880 אנטליה: לונדון: יחזקאל אברט 44+ (0)8700-416000

קנדה: מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160 טורונטו: הר"ר דניאל כהן 416-182-3848 **אוסטרליה:** הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217 **ברזיל:** הר"ר יחזקאל סנדורביץ 0475-263759 **גרמניה:** הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955 **ונצואלה:** הר"ר סעדיה שוקור 552-66-25 (0058212) **מכסיקו:** הר"ר שמואל מלאח 251-02-46 (0052555) **צרפת:** הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301 **שווייץ:** הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

לעילוי נשמת

מרת **צילה מצנר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע כ"ה ניסן תשמ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אברהם מצנר** ומשפ' שיחיו רעננה

לעילוי נשמת

הר"ר **סלומון שלמה קסטאל** ז"ל
בן אסתר ע"ה
נלב"ע כ"ה ניסן תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר **גרשון ב"ר בצלאל ז"ל**
הר"ר **יהודה ב"ר אליהו ז"ל**
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י משפחותיהם

קרוביו מקיימים את מצוות ה"הבדלה" עד שיקברו את המת. גם במקרה זה נחלקו הרא"ש והמהר"ם מרוטנבורג (ברכות פ"ג הל' ב'). לדעת המהר"ם בשו"ב מן ההלוויה עליהם לקיים את מצוות ה"הבדלה", שהרי "אין דיחוי אצל מצוות". ואילו הרא"ש פסק, כי שוב אין הם יכולים לקיים את מצוות ההבדלה, שהרי הם היו דחויים ממנה בצאת השבת.

הסתירה בפסקיו של ה"שולחן ערוך: והנה, לגבי מחלוקתם לגבי הקטן שהפך לגדול בתוך ימי ה"שלושים" פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' שצ"ו סעי' ג') כדעת הרא"ש שמאחר שבשעת הפטירה הוא נדחה ממצוות האבילות, שוב אין הוא מתאבל לאחר שהגדיל. ואילו בהתייחסו למצוות ההבדלה של קרובי המת פסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' שצ"א סעי' ב') כדעת המהר"ם מרוטנבורג, כי בשו"ב מן ההלוויה עליהם לקיים את מצוות ההבדלה. הכיצד? (ב"ח יו"ד סי' שצ"ו שם).

תמיהה זו מיושבת על ידי רבי דוד הלוי זצ"ל, בעל ה"טורי זהב" (יו"ד סי' שצ"ו ס"ק ב') המבאר בלשונו הזהב, כי אכן בעל ה"שולחן ערוך" הכריע כדעת הרא"ש, שאדם אשר נדחה מקיום מצווה, שוב אינו יכול לקיימה לעולם. אלא, שכזכור, הרא"ש עצמו מבאר, כי קטן שהגדיל ביום השבת, חייב בדיניה, משום שמקור החיוב בהלכות השבת אינו נעוץ ברגע התקדש היום, אלא קדושת היום מחייבת את היהודי להתנהג בשבת על פי דיניה.

מעתה, חילוק זה תקף ועומד גם בין מצוות אבילות למצוות הבדלה. כאמור, מצוות אבילות, חלה על כל דיניה ברגע המיתה והקבורה, ומיתה הקרוב וקבורתו היא מקור חיובה. לפיכך, מאחר שבעת המיתה לא חלה המצווה על הקטן, אין היא חלה עליו לאחר מכן. לעומת זאת, מצוות ההבדלה היא להבדיל בין הקודש ובין החול. כלומר, מקור חיובה אינו ברגע יציאת השבת, אלא, כל יהודי שחוזה את השבת, מצווה **החל** ממוצאי שבת להבדיל בין הקודש ובין החול. מעתה, מאחר שאין זמן מסוים אשר הוא הרגע המחייב במצוות ההבדלה, אלא שבימות החול יש להבדיל בין הקודש ובין החול, אזי, אם בשל היותו אונן נמנעה מאבל זה מצוות ההבדלה, יבדיל נא בשו"ב מן ההלוויה (כפי שנפסק להלכה עד סוף יום ג' עיי' "שולחן ערוך" סי' רצ"ט סעי' ר'). [6].

דף מה/ב זה וזה גורם

בין גבינה "כשרה" לגבינת "מהדרין"

במאמרנו הקודם (גליון מס' 203) על תהליך ייצור הגבינות וההשלכות ההלכתיות הנובעות מכך, עסקנו בשתיים מדרכי הייצור של גבינות רכות - "גיבון אנונימטי" ו"גיבון חומצתי". נזכיר, כי גיבון זה נעשה על ידי העמדת החלב לזמן מה ללא קירור, או על ידי הוספת חומרים מחמצים, כך שהרכבו של החלב ומבנהו משתנים, וחלקיקי החלבון שבו שוקעים ונאחזים זה בזה. במאמר הקודם דנו, אם גזירת חז"ל אודות "גבינה של גויים", גם חלה לגבי גבינות רכות, ובמאמר זה נעסוק בשאלת כשרותן של גבינות רכות, אשר החמצתן מתבצעת על ידי הוספת חלב עכו"ם.

גיבון גבינות בתרבות "חלב עכו"ם": כאמור, חימוץ החלב יכול להתבצע מעצמו ללא כל התערבות חיצונית, על ידי חיידקי חומצת החלב, הצורכים את הסוכר ואת החלבון שבחלב, ויוצרים חומצה המקרישה את החלב. אולם, נהוג לזרז תהליך זה על ידי הוספת תרבות חיידקים. כיום, תרבויות אלו מיוצרות במפעלים משוכללים, המשביחים את החיידקים כדי להפיק מוצר משובח. מאחר שתרביות אלו מיוצרות אף הן מחלב התערורה השאלה, אם מותר להשתמש בהן לצורך גיבון גבינות ישראל, או שמא, מאחר שהן "חלב עכו"ם", יהפוך החלב המוחמץ על ידן ל"חלב עכו"ם".

זה וזה גורם: סוגייתנו עוסקת בנושא הלכתי יסודי המכונה בשם "זה וזה גורם". כלומר, כאשר מאכל אסור התערב במאכל מותר, אזי, אם המאכל האסור בטל בשישים במאכל המותר, רשאי האדם לאכול מתערובת זו. אולם, אם המאכל האסור "מעמיד" את המאכל המותר, כגון, עיסה שהחמיצה מחמת שאור של איסור, אזי, אף שכמות השאור בטלה בשישים, אסורה התערובת באכילה. למרות זאת, אם "זה וזה גורם", כלומר, אם עיסה החמיצה מחמת שאור של איסור ושל היתר כאחד, אין לפסול את המאכל מחמת השאור האסור, שהרי העיסה גם החמיצה עקב השאור המותר. להלכה (רמ"א יו"ד סי' פ"ג סעי' י"א) נפסק, כי "זה וזה גורם - מותר".

לכאורה, גם בתהליך ייצור הגבינה "זה וזה גורם". כלומר, הן החלב והן התרבות שהושבחה על ידי גויים ושהוכנסה אליו מחמיצים את החלב, ואם כן, אין לאסור את הגבינה באכילה. אלא, שלדעת הפוסקים (ש"ך וט"ז יו"ד סוף סי' פ"ז), "זה וזה גורם מותר", נפסק רק כאשר אין בכוחו של הגורם האסור לבדו להעמיד את הדבר על תילו, ובנידונו - להחמיץ את הגבינה. ומאחר שתרביות החיידקים המתוספת לחלב כדי לגבנו, יכולה גם יכולה להחמיצו לבדה, אין מקום להתיר את הגבינה בגלל "זה וזה גורם". [מלבד שאין לישראל לעשות כן לכתחילה, שהרי "אין מבטלים איסור לכתחילה", עיי' "שולחן ערוך" יו"ד סי' צ"ט סעי' ה', ועיי' במקום שביטלו מתי נאסר המאכל, ולא הועיל הביטול].

אמנם, בתקופות שונות נהגו לסמוך על היתרים מסויימים הנוגעים להלכות נוספות, אך בשנים האחרונות מקפידות ועדות הכשרות "למהדרין" להשתמש בתרבות חיידקים שיוצרה מחלב ישראל בלבד (ראה "נתיב החלב" עמ' 57, 63).

6. מן הראוי לציין, כי ביאור דברי הרא"ש שלעיל הוא לפי הדעה הרווחת בפוסקים. אולם, יש החולקים בביאור דבריו וסוברים, כי גם אם הגדיל הקטן לאחר הקבורה, ועדיין לא עברו שבעת ימי האבילות, הקטן מתחייב בימים הנותרים, ולא חלק הרא"ש אלא שאין צריך הקטן להשלים את ימי האבילות שהפסיד. עיי' ספר "דברי סופרים" הל' אבילות סי' שצ"ו סעי' ג'. עוד ראוי לציין, שגם לשאר הפוסקים שאין הקטן שהגדיל חייב לנהוג "שבעה" ו"שלושים", בכל זאת, יש לו לנהוג דין אבילות של י"ב חדש על אביו ועל אמו, שהוא משום מצוות כיבוד אב ואם. כן צידד ה"יחזקאל אדם" ובקיצור שו"ע וב"ערוך השולחן", עיי' בספר הנ"ל.